

Економічний аналіз критеріїв розвитку корпоративного управління інноваціями на промислових підприємствах

Клюс Ю.І.

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

У статті визначено склад, а також розкрито зміст головних принципів, якими слід керуватися під час формування критеріїв розвитку корпоративного управління інноваціями. Розглянуто стратегічні альтернативи інноваційного розвитку фірми. Запропоновано схему формування інноваційної стратегії підприємства під час формування критеріїв розвитку корпоративного управління інноваціями.

Ключові слова: інновація, корпорація, управління, підприємство, економічний аналіз.

Клюс Ю.И. ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КРИТЕРИЕВ РАЗВИТИЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье определен состав, а также раскрыто содержание главных принципов, которыми следует руководствоваться при формировании критериев развития корпоративного управления инновациями. Рассмотрены стратегические альтернативы инновационного развития фирмы. Предложена схема формирования инновационной стратегии предприятия при формировании критериев развития корпоративного управления инновациями.

Ключевые слова: инновация, корпорация, управление, предприятие, экономический анализ.

Klyus Yu.I. ECONOMIC ANALYSIS OF CRITERIA FOR DEVELOPMENT OF CORPORATE MANAGEMENT OF INNOVATIONS IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

The composition and the content of the main principles that should guide the formation of criteria of corporate governance innovations in the article. Consider strategic alternatives innovative development company. The scheme of formation of innovative business strategy in the formation of criteria of corporate governance innovations.

Keywords: innovation, corporation, management, company, economic analysis.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні від моменту набуття незалежності Президентом та урядом неодноразово наголошувалось на тому, що головним фактором стійкого зростання економіки держави можуть бути тільки науково-технічні інновації. Розвиток інноваційної моделі структурної перебудови економіки визначено основним принципом державної політики, згідно з яким держава сприяє впровадженню сучасних досягнень науки і техніки (інноваційних розробок) у виробництво. Перетворення в українській економіці слід розглядати в межах цілісного соціально орієнтованого механізму господарювання. Традиційний науковий підхід до економічних досліджень, пов'язаний з генетичним аспектом діалектичного методу пізнання та аналізом причинно-наслідкових взаємозв'язків між економічними явищами, дає змогу вивчати закономірності виникнення та зміни суспільно-економічних формацій, але його необхідно доповнити функціональ-

ним аспектом, який пов'язаний зі вже усталеним відтворенням економіки в цей історичний момент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем управління інноваціями зробили іноземні та вітчизняні науковці, такі як Ю. Бажал, С. Валдайцев, С. Льєнкова, П. Завлін, М. Калецькі, Н. Кондратьєв, А. Коренной, О. Лапко, Л. Нейкова, Б. Санто, Р. Солоу, Б. Твісс, Д. Черваньов, Й. Шумпетер.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте сьогодні питання розвитку корпоративного управління інноваціями досі залишається об'єктом дискусій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою роботи є визначення критеріїв розвитку корпоративного управління інноваціями на промислових підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначимо склад, а також розкриємо

зміст головних принципів, якими слід керуватися на етапі формування критеріїв розвитку корпоративного управління інноваціями з метою їх подальшого включення в багатоцільову модель задач.

Формалізованість – облік наявності об'єктивної можливості математично описати показник, рекомендований до включення в багатоцільову модель задачі як критерію оптимальності.

Незалежність – відсутність реальної можливості висловити один критерій через інший шляхом відповідного агрегування.

Принцип повноти відображає необхідність і можливість поліпшення всіх або більшої частини основних елементів системи інвестиційного планування завдяки включенню в модель задачі певного набору критеріїв. Реалізація цього принципу забезпечить отримання інтегрального (синергетичного) економічного ефекту.

Впорядкованість зумовлює потребу першочергового включення в багатоцільову модель як критерії оптимальності тих показників, які знаходяться під безпосереднім (прямим) впливом результату вирішення цієї інвестиційно-планової задачі. В разі прийняття за критерій тих показників, які відчують на собі опосередкований вплив (тобто через систему інших показників) на кінцевий результат вирішення завдання, неможливо визначити в повному обсязі та досить точно потенційний економічний ефект від її впровадження.

Ненадмірність означає недоцільність включення в модель задачі дублюючих один одного критеріїв, а також тих з них, які роблять приблизно рівноцінний вплив на кінцевий економічний результат через одну й ту ж систему опосередкованих показників.

Узгодженість – дотримання несуперечності між показниками, рекомендованими як критерії оптимальності багатоцільової моделі задачі.

Як додаткові принципи ми рекомендуємо такі принципи.

Принцип науковості. Він обумовлює необхідність обґрунтування складу критеріїв моделі інвестиційного завдання на розрахунковій основі.

Принцип адаптованості. Він полягає в тому, що в багатокритеріальних моделях інвестиційних завдань мають бути адекватним чином враховані основні цілі, сформульовані в місії підприємства.

Принцип оперативності. Він передбачає необхідність швидкого внесення необхід-

них коректив в обмеження і критерії моделі завдання, обумовлені змінами, що відбулися в макро- і мікросередовищі.

Початковим етапом, з якого починається процес обґрунтування вибору найбільш доцільного складу критеріїв оптимальності багатоцільовий моделі інвестиційної задачі, є побудова граф-схеми. Вона покликана, по-перше, конкретизувати склад показників, що претендують на роль критеріїв оптимальності, по-друге, відобразити багаторівневий характер взаємозв'язку між відповідними показниками та кінцевим економічним результатом, по-третє, бути необхідною інформаційною основою для розробки методики розрахунків визначення питомого впливу конкретного показника (критерію) на кінцевий економічний результат. Як вимірники кінцевого результату (критерію) впровадження рішення інвестиційного завдання можуть бути рекомендовані ЧПС, ВНД, ДЗГ, ІР тощо. У кожному разі склад критеріїв оптимальності, що включаються в ЕММ планово-інвестиційного завдання, потребує окремого обґрунтування.

Під багатокритеріальною (векторною) оптимізацією розуміють процедуру, сутність якої полягає в необхідності використання спеціальних математичних методів (правил, прийомів, схем обчислень), що забезпечують отримання ефективних значень змінних (або плану) в умовах, коли в моделі задачі присутні кілька критеріїв, а головний з них не встановлений.

Під час постановки завдання як багатовимірної оптимізації до приватних критеріїв висуваються такі вимоги:

- 1) відповідність цілям, які будуть досягнуті в результаті рішення задачі багатокритеріальної оптимізації;
- 2) чутливість до зміни варіанта вибору прийнятого рішення;
- 3) наявність чіткого техніко-економічного трактування;
- 4) досить легке обчислення з використанням доступних вихідних даних.

З переходом до векторного критерію виникають додаткові вимоги до його твірної сукупності приватних критеріїв:

- 1) набір критеріїв повинен повністю характеризуватися сукупністю значень приватних критеріїв, а введення додаткових приватних критеріїв не впливає на результати вибору;
- 2) векторний критерій повинен містити мінімальну кількість приватних критеріїв, при цьому приватні критерії характеризують різні властивості порівнюваних варіантів;

3) векторний критерій повинен допускати спрощення завдання шляхом переходу до розгляду окремих приватних критеріїв незалежно від інших; у цьому разі розуміється, що в постановці завдання приватні критерії незалежні за перевагою.

Під час багатокритеріальної постановки завдання відшукування оптимального рішення істотно ускладнюється порівняно з однокритеріальним підходом. Складність проблеми використання методології векторної оптимізації для вирішення інвестиційних завдань полягає в тому, щоб шляхом використання додаткової інформації звузити сукупність не домінуючих результуючих оцінок до отримання одного найкращого рішення.

Багатокритеріальні (векторні) методи можуть бути класифіковані на чотири основні класи.

У складі методів першого класу містяться:

- 1) «правило північно-східного кута»;
- 2) метод В. Подиновського;
- 3) метод попарного порівняння векторних оцінок.

До методів другого класу відносяться методи:

- 1) ланцюжків;
- 2) опорних множин;
- 3) порядкових коефіцієнтів важливості.

У складі методів третього класу фігурують методи:

- 1) головного критерію;
- 2) симетрично-лексикографічний;
- 3) узагальненого критерію;
- 4) сумарного відхилення векторного критерію від «ідеальної точки» (або метод цільового програмування);
- 5) прийняття рішень за наявності лінгвістичних критеріїв;
- 6) скаляризації;
- 7) послідовної поступки;
- 8) вирішальних матриць;
- 9) Терстоуна;
- 10) теорії багатовимірної корисності;
- 11) аналізу ієрархій;
- 12) Монте-Карло (метод статистичних випробувань).

Реалізація будь-якого методу формування оптимального портфеля реальних інвестиційних проектів пов'язана з підготовкою та збором необхідної експертної інформації, яку слід піддати аналізу щодо її відповідності необхідним вимогам. Для цього можуть бути використані методи аналізу інформації, отриманої експертним шляхом.

Інноваційна стратегія підприємства є функціональною стратегією і має відображати інноваційну політику підприємства, що дає змогу

підвищувати або підтримувати конкурентний статус продукції підприємства. Формування корпоративного управління інноваціями на підприємстві обов'язково має враховувати їх стратегічну спрямованість. Отже, можна сказати, що інноваційна стратегія підприємства має відображати зміст та основні напрями процесу інноваційного розвитку підприємства. Ключовими чинниками, що визначають цілі й засоби досягнення цілей інноваційної стратегії в рамках її впливу на формування корпоративного управління інноваціями, є такі [3]:

– баланс між продукцією, що випускається, і технологічними можливостями підприємства, що визначає межу варіантності підприємства в умовах зміни зовнішнього навколишнього середовища, а також можливість задоволення споживача необхідним рівнем якості;

– баланс між фундаментальними та прикладними науковими розробками, що визначає інноваційний заділ або реальні ключові компетенції, які можна здійснити в доступному для огляду майбутньому;

– позиціонування на ринку з урахуванням отримання конкурентних переваг, що дають змогу виробляти конкурентоспроможну продукцію для тих сегментів ринку, які представляють інтерес для вищого керівництва;

– час розробки та виходу на ринок, що забезпечує отримання високого сталого прибутку.

Неважко помітити, що, по-перше, всі фактори спрямовані на те, щоб інноваційна діяльність забезпечувала якісне корпоративне управління та певні конкурентні переваги підприємству на тому чи іншому ринку товарів та послуг, по-друге, чинники можуть впливати не тільки як окремі «аспекти впливу», але й в певних поєднаннях, що ускладнює процес формування інноваційної стратегії під час корпоративного управління інноваціями [5].

Частка коштів, що виділяються на інноваційну діяльність підприємства, у загальному обсязі фінансування діяльності підприємства визначається його керівництвом індивідуально за допомогою низки факторів, основними з яких є такі:

- галузева приналежність підприємства;
- базова стратегія підприємства;
- обсяг фінансових ресурсів підприємства.

У процесі розроблення бюджету інноваційної діяльності на підприємстві для визначення й оцінювання витрат за окремими інноваційними проектами та ефективності

інноваційної діяльності загалом можуть використовуватися економічні та технологічні критерії, такі як обсяг продажів, досягнення лідируючого становища на ринку, дохід на одиницю вкладень.

Послідовність формування інноваційної стратегії підприємства під час формування корпоративного управління інноваціями пропонуємо на рис. 1.

Аналіз інноваційної ситуації, що склалася на підприємстві, повинен бути вихідним моментом процесу формування інноваційної стратегії підприємства під час формування корпоративного управління інноваціями. Він має починатися з короткої характеристики основних цілей і завдань, що стоять перед підприємством в цій сфері діяльності. При цьому особлива увага повинна приділятися аналізу та оцінці ринкового становища підприємства. При цьому доцільно давати опис інноваційного потенціалу кожного товару, що випускається, чи груп товарів, що застосовуються на сучасному етапі інноваційної стратегії і тактики; виділяти й оцінювати специфічні фактори зовнішнього та внутрішнього серед-

овища; аналізувати й оцінювати позиції та дії конкурентів [4].

Виявлення інноваційних можливостей і недоліків в інноваційному розвитку підприємства доцільно здійснювати з метою оцінки виникаючих у нього інноваційних можливостей, а також ймовірних небезпек. Цей етап має сприяти здійсненню процесів передбачення впливу на економічну стійкість підприємства в процесі реалізації інноваційного планування. Необхідно зазначити, що великі можливості в цій сфері надають комп'ютерні технології. Причому необхідно користуватися саме специфічними, інноваційними перевагами цих технологій.

На основі результатів, отриманих на двох попередніх етапах, на третьому етапі обґрунтування та розроблення інноваційної стратегії підприємства під час формування корпоративного управління інноваціями необхідно сформулювати основні проблеми та завдання його інноваційного розвитку на плановану перспективу [3].

Вважаємо необхідним зосередити увагу на існуванні стратегічних альтернатив інновацій-

Рис. 1. Запропонована схема формування інноваційної стратегії підприємства під час формування критеріїв розвитку корпоративного управління інноваціями

ного розвитку фірми, які дають змогу реалізувати інноваційну стратегію підприємства під час формування корпоративного управління інноваціями.

Технологічні інновації. Технологічні інновації засновані на різноманітні способів перетворення предмета праці або початкових продуктів в кінцевий.

Технологічні інновації можуть викликати інновації в оргструктурі, обліку та підготовці кадрів. Потенціал технологічних інновацій в умовах конкуренції великий, оскільки вони є єдиним засобом отримання переваги або формування власної частки на ринку товарів.

Інновації товарів (послуг). Можливі такі види товарних інновацій:

- перехід на новий тип товару, але в рамках задоволення тієї ж потреби;
- маркетингове формування попиту на новий тип товару, освоюваного виробництвом;
- освоєння виробництва товару в порядку диверсифікації портфеля або виробничої програми фірми, нового для неї, але не обов'язково нового взагалі;
- часткове оновлення окремих елементів виробу, що приводить до зростання якості та підвищення попиту.

Товарні інновації є результатом прикладних наукових досліджень і розробок, здійснюваних разом з маркетинговими опрацюваннями [5].

Маркетингові інновації. Маркетинг як система просування товару багатообразний за процедурами та операціями. Кожна з них відрізняється своєю технологією, але загалом в маркетингу головною є інформація про товар або послугу і про переваги володіння ним.

Інновації в маркетингу виникають за рахунок різних поєднань окремих процедур та операцій, застосування більш прогресивних алгоритмів перевірки та обробки інформації. Метою маркетингових інновацій є розширення потенційного попиту на товар або послуги, причому з контрольованою в часі динамікою, що дає змогу досягти синхронізації за часом досягнення типу попиту та максимуму виробничих можливостей з випуску відповідного товару.

При цьому необхідно враховувати, що такі цілі ставить кожний учасник конкурентної боротьби. Тому маркетингова інновація значною мірою з'являється завдяки упередженому вивченню поведінки суперників, науковому аналізу та прогнозу їх дій.

Фінансові інновації. Фінанси, що розглядаються як суспільно-виробничі відносини щодо

створення та розподілу сукупного валового продукту, володіють складною внутрішньою структурою, інформаційними потоками, що сполучають центри ухвалення рішення та відповідальності, з одного боку, і центри витрат, з іншого боку, алгоритмами прямих і зворотних дій, технологією збору, передачі, обробки і зберігання інформації, що здійснюються в рамках чинних законів і відповідних їм підзаконних актів.

До фінансових інновацій можна віднести вдосконалення системи фінансування з бюджету і кредитування; перехід до нових схем взаємних розрахунків; створення і задіявання механізму гарантування заявок на кредити; введення і відміни різних пільг; кроки щодо розширення прав і відповідальності внутрішньо системних структур у витрачання засобів.

Інновації в оргструктурі. Організаційна структура фірми під час формування корпоративного управління інноваціями є похідною від вимог власника, технології менеджменту, технології виробництва, умов реалізації продукції (послуг), стану регіональної, галузевої і внутрішньої фірмової інфраструктури, діючих типових вимог [3].

Вже з наведеного переліку чинників видно, що оргструктура є благодатним полем для інновацій, які здебільшого мають конкретний та іманентний фірмі характер. При цьому існують деякі загальні канони інновування (вдосконалення) оргструктури. Серед них слід назвати уникання суб'єктивізму і кон'юнктурних впливів; удосконалювання руху інформації і знижування витрат, перш за все умовно-постійних; використання кооперації та послуг сторонніх організацій як засобів економії витрат на виробництво; використання передового досвіду, потенціалу бенчмаркінгу. Основна умова здійснення інновацій в оргструктурі така: пов'язані з нею витрати повинні перекиватися економією витрат на виробництво та додатковою виручкою від розширення продажів. Як видно, таке зіставлення вимагає проведення досліджень і розрахунків ефективності за можливими варіантами інновацій оргструктури. Це пов'язане з витратами, які виправдовуються упевненістю в обґрунтованості ухвалених рішень.

Висновки з цього дослідження. Формування критеріїв розвитку корпоративного управління інноваціями здійснюється з урахуванням внутрішніх та зовнішніх умов функціонування підприємства. В основі розробки інноваційної стратегії мають лежати страте-

гічні управлінські рішення, що відображають врахування всіх питань щодо її здійснення. Розробка цих рішень має бути перспективним напрямом досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варфоломієва В. Інформаційне забезпечення управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств малого бізнесу. Актуальні проблеми економіки. 2006. № 5. С. 165–171.
2. Волков О., Денисенко М., Гречан А. та ін. Інноваційний розвиток промисловості України / за ред. О. Волкова, М. Денисенка. Київ: КНТ, 2006. 648 с.
3. Ільяхенко З. Формування структури інвестиційних ресурсів розвитку підприємств. Бізнес-Інформ. 2009. № 9–10.
4. Ільєнкова С., Гохберг Л., Ягудин С. та ін. Інноваційний менеджмент: підручник для вузів / за ред. С. Ільєнкової. Москва: Банки і біржі ЮНІТІ, 1997.
5. Федулова Л. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України. Економіка України. 2008. № 7. С. 24–36.

REFERENCES:

1. Varfolomiyeva V. Informacijne zabezpechennya upravlinnya rozvy'tkom innovacijnogo potencialu pidpr'yemstv malogo biznesu // Aktual'ni problemy' ekonomiky'. – 2006. – № 5. – S. 165–171.
2. Volkov O., Deny'senko M., Grechan A. ta in. Innovacijny'j rozvy'tok promy'slovosti Ukrayiny' / za red. O. Volkova, M. Deny'senka. – K.: KNT, 2006. – 648 s.
3. Il'yashenko Z. Formuvannya struktury' investy'cijny'x resursiv rozvy'tku pidpr'yemstv // Biznes-Inform. – 2009. – S. 9–10.
4. Innovacijny'j menedzhment: Pidruchny'k dlya vuziv / S. Il'enkova, L. Goxberg, S. Yagudy'n ta in.; pid red. S.D. Il'enkovoyi. – M.: Banky' i birzhi YuNITI, 1997.
5. Fedulova L. Perspekty'vy' innovacijno-texnologichnogo rozvy'tku promy'slovosti Ukrayiny' // Ekonomika Ukrayiny'. – 2008. – № 7. – S. 24–36.